

40 YIL ÖNCE İŞÇİ ÇIKARTMA YASAĞI

Aydınlık Gazetesi, 7 Temmuz 2020

Yıldırım Koç

Cumhurbaşkanlığı'nın 30 Haziran 2020 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 2707 sayılı kararıyla, 17 Nisan'dan beri uygulanmakta olan işçi çıkartma yasağı 17 Ağustos 2020 tarihine kadar uzatıldı.

Türkiye tarihinde 40 yıl önce de bir işçi çıkartma yasağı uygulanmış ve bazı işverenler, bu yasağı ihlal ettikleri için tutuklanmıştı.

MGK KARARIYLA İŞÇİ ÇIKARTMA YASAĞI

12 Eylül 1980 darbesi sonrasında iktidara gelen Milli Güvenlik Konseyi, 14.9.1980 tarihindeki 3 numaralı Kararıyla, grev ve lokavtı ertelenen işyerlerinde işçi çıkarılmasını kısıtladı. Karar şöyleydi: "1. Tüm grev ve lokavtlar ikinci bir karara kadar ertelenmiştir. Grev ve lokavtı ertelenen işyerlerinde; erteleme süresince işçinin kendi isteği, ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ile sağlık sebepleri dışındaki herhangi bir nedenle işçi işten çıkarılmayacaktır..."

Milli Güvenlik Konseyi'nin 15 numaralı Bildirisi de şöyleydi: "3. Tüm grev ve lokavtlar ikinci bir karara kadar ertelenmiştir. Grev ve lokavtı ertelenen işyerlerinde; erteleme süresince işçinin kendi isteği, ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ile sağlık sebepleri dışındaki herhangi bir nedenle işçi işten çıkarılmayacaktır."

Genelkurmay Sıkıyönetim Askeri Hizmetler Koordinasyon Başkanlığı'nın 11 Aralık 1980 tarihli açıklaması ile ilk kez gündeme gelen bu uygulamaya çeşitli açılardan açıklık getirildi:

"1. Bazı kamu ve özel işyerlerinde, Konsey karar ve bildirimlerindeki esaslara uyulmayarak işçilerin işlerine son verildiği Sıkıyönetim Komutanlıklarına yapılan sözlü ve yazılı başvurulardan anlaşılmaktadır.

"2. 15 numaralı Milli Güvenlik Konseyi Bildirisiyle düzenlenen işçilerin işlerine son verilmesi işleminde, temel kural işçilerin kendi isteği, ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan halleri ve sağlık sebepleri dışında işten çıkarılmamalarıdır.

"3. Normal emeklilik, belirli süreli hizmet akidlerinin bitişi ve benzeri durumlarla hükümetin tetkikine bağlı işyerlerinin kapanışı da 15 numaralı bildiriye uygun işçi çıkarma nedenleri arasındadır.

"4. Yukarıda açıklanan haller dışında işten çıkarma işlemi yapılmayacak, 12 Eylül 1980 tarihinden sonra bu koşullara uymayan işten çıkarılmış işçiler talepleri halinde işlerine geri alınacaklardır.

"5. Ancak genel güvenlik, asayiş, kamu ve iş düzeni açısından çalışmalarını sakıncalı görülenlerle hizmetleri yararlı olmayan işçilerin işlerine son verilmesi, işverenlerin durumu delilleriyle birlikte Sıkıyönetim Komutanlıklarına bildirmeleri ve alacakları cevaba göre olacaktır.

"6. Yukarıdaki esaslara riayet etmeyen işverenler hakkında Sıkıyönetim Komutanlıklarınca 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasına göre işlem yapılacaktır."

İŞÇİ ÇIKARMA YASAĞINI İHLALİN YAPTIRIMI

Bu arada işçiler üzerinde istifa baskısı da arttı. Ancak bazı durumlarda, bu uygulamaya başvuran işverenler tutuklandı. Örneğin, Aydın Tekstil Fabrikası Yönetim Kurulu Başkanı Mevlüt Şahinci ve Genel Müdür Örsdemir Balkan, 1981 yılının ilk aylarında 150 dolayında işçiyi baskı kullanarak işyerinden istifa ettirdiler. İşçilerin 50'si bu kişileri Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı'na şikayet etti. Askeri savcılık dava açtı. Bu iki kişi tutuklandı (Cumhuriyet, 28.4.1981). İzmit'te Türk Pirelli Fabrikası'nda çalışan 52 işçi, 1981 yılı Nisan ayı başlarında, fabrika yöneticilerinin istifa etmeleri yolundaki baskılarıyla karşılaştılar. İşçiler durumu Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne bildirdiler. Bunun üzerine işçiler işten çıkarıldı. İşten çıkarılan işçiler Sıkıyönetim Komutanlığı'na ve Bölge Çalışma Müdürlüğü'ne başvurdu. Bölge Çalışma Müdürlüğü müfettişlerinin yaptığı inceleme sonucunda, 52 işçi işe döndürüldü. Ayrıca, işçilerin haksız yere işten çıkarılmasından sorumlu görülen

Fabrika İmalat Müdürü Erkut Şendil, İmalat Müdür Muavini Murat Türkan ve Personel Şefi Muhittin Kızıl de Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından gözaltına alındı (Cumhuriyet, 14.5.1981).

KAPSAMIN GENİŞLETİLMESİ

Genelkurmay Başkanlığı'nın 25.2.1981 gün ve AD.MÜŞ.7130/131-81 sayılı emri ile işçi çıkarma yasağının fiili kapsamı genişletildi. Grevlerin ertelenmesi durumunda uygulanan yeni düzenleme, grev yasağı kapsamı olarak yorumlanarak, tüm işyerlerini içerecek biçimde yaygınlaştırıldı.

İzmir'deki Pamuk Mensucat Fabrikası'ndan 400 işçi 1981 yılı sonlarında işten çıkarıldı. İşçilerin yaptığı başvuru üzerine durum Bölge Çalışma Müdürlüğü tarafından incelendi. Bölge Çalışma Müdürlüğü, 27 Kasım 1981 tarihli raporunda, işçi çıkarmanın Milli Güvenlik Konseyi'nin 3 No.lu bildirisine aykırı olduğu kararına vardı ve işçilerin yeniden işbaşı yaptırılmalarını istedi (Cumhuriyet, 14.12.1981). Aynı günlerde Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı, MGK bildirisine aykırı olarak işten işçi çıkararak Celalettin Düzgün ve arkadaşları ve ayrıca Grand Otel, Balın Otel ve Elize Pavyon işverenleri hakkında soruşturma açtı (Cumhuriyet, 2.10.1981).

Gölcük Donanma ve Sıkıyönetim Komutanlığı, 1983 yılı Ağustos ayı başlarında aldığı bir kararla, Karabük Demir Çelik Fabrikaları yönetimi tarafından 29 ay önce işten çıkarılan 1449 işçinin işe iadesine karar verdi. Yatırım-İş Sendikası Başkanı Satılmış Ebik, yaptığı açıklamada, Karabük Demir Çelik Fabrikası'na ait 5000 Evler inşaatında çalışan 1449 işçinin 29 ay önce işten çıkarıldığını, bu uygulama konusunda Yatırım-İş Sendikası'nın Sıkıyönetim Komutanlığı'na başvurduğunu ve bu kararın çıktığını açıkladı (Cumhuriyet, 8.8.1983).

İzin almaksızın işçi çıkaran işverenlerden hakkında dava açılanlara bir örnek de Sümerbank Nazilli Basma Fabrikası'nda yaşandı. Fabrikada çalışan Muzaffer Numan isimli işçi, 12 Eylül sonrasında, gerekli izin alınmaksızın işten çıkarıldı. M.Numan, bu karara karşı, Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'na başvurdu. Ege Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılığı da, aralarında çeşitli yöneticilerin bulunduğu 6 kişi hakkında, 1983 yılında dava açtı. Dava 10 Ağustos 1983 günü başladı. Yöneticiler hakkında istenilen asgari ceza 3 aydı (Cumhuriyet, 8.8.1983).

YASAĞIN SONA ERMESİ

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, 27 Ekim 1984 günlü bildiriyle, işçi çıkartma yasağının kalktığını açıkladı. 27-31 Ekim 1984 günleri arasında Sıkıyönetim Komutanlıkları tarafından yapılan açıklamalarla, Ankara, Eskişehir, İstanbul, Edirne, İzmir, Manisa, Uşak, Denizli, Antalya, Kastamonu, Çankırı, Kocaeli, Zonguldak, Bursa, Diyarbakır, Hakkari, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, Van, Adana, İçel, Kahramanmaraş, Gaziantep, Hatay, Adıyaman, Malatya, Kayseri, Konya, Erzurum, Ağrı, Kars ve Artvin'de işçi çıkarma yasağı ve grev-lokavtların izne bağlanması uygulaması sona erdirildi.